

НЕОИНДУСТРИАЛИЗАЦИЯ ИЛИ РЕИНДУСТРИАЛИЗАЦИЯ

доц. д-р Георги Маринов
Бургаски свободен университет

NEOINDUSTRIALISATION OR REINDUSTRIALISATION

Assoc. Prof. Georgi Marinov, PhD
Burgas Free University

Abstract: *Issues for opportunities of re-industrialisation or neo-industrialisation with regards to EU's role, as well as the basis on which it should stand.*

Key words: *Bulgarian, economical problems, reindustrialisation, neoindustrialisation, EU, alternatives*

Икономически просперитет като явление в България вече четвърт век не е познато на българското общество. Икономика, изпълнена с национално съдържание и същност все повече звучи като абстракция. България почти не разполага със стопански предимства, обосновани от икономическите теоретици, като предпоставка за печелившо участие в международното разделение на труда. (1) Четвърт век България е чист вносител на почти всичко, което е нужно за индустриално, обществено и лично потребление. Това, което се произвежда като „Made in Bulgaria” не само икономически, но дори **статистически** е незначително и несъществено като икономическа величина, както на вътрешния, да не говорим за регионалните или глобалния пазари.

Понеже няма друго понятие ще използваме понятието „национална икономика” за да се опитаме да характеризираме все пак някакви нейни параметри. Националната икономика понастоящем реално се дели на два сектора:

- а) икономически дейности с **българска идентификация**. Това са дребни и технологично нееднородно свързани производства, които формират малкия и среден бизнес на България, който обаче е без съществено значение за икономическия просперитет, но се оказва почти единственият реален източник на принадена стойност и пълни частично приходната част на бюджета и спасява социалната политика на държавата. Като икономическа характеристика – това са единични стоки и услуги без значение за външните пазари и частично за вътрешния.
- б) икономически дейности, свързани с активно **мобилно движение** на транснационален и по-едър чуждестранен капитал. Едрият капитал следва бизнесстратегии на ТНК и силни холдингови корпорации, които изключително избирателно използват българските условия за развиване на многократно по-печеливша дейност у нас, в сравнение, ако се извършваше в техните държави. Принадената стойност в по-голямата си част се „изна-

ся” в други икономически пространства, вкл. и в офшорни зони. Реинвестиционната дейност на тези икономически субекти в стопанското пространство на България е сведена до минимум. Целта е максимално извличане на печалби и тяхното прехвърляне към корпоративните централи. **Монополизирането** на сферите, в които действат е безпрецедентно и утежнява допълнително и без това неефективните социални функции на държавата. За сметка на това се облагодетелства тесен кръг политически и икономически групи. Чрез преднамерено създадени механизми се осъществява монополистическа експлоатация на естествените ни ресурси, а също така на гражданите и на **самата държава!** Това е новият момент в българската капиталистическа действителност понастоящем: държавата е обект на нечуван грабеж от чуждестранния капитал. При това, той се реализира с помощта на родното **държавно управление!** Бюджетният принос на чуждестранния капитал се свежда основно до задължителните социални и данъчни ангажменти, в редица случаи изкуствено облекчени. Непроизводителното използване на чуждестранния капитал е друга негова характерна особеност. Финансово-банковият и търговски капитал е доминиращ като присъствие в българското икономическо пространство. Производителен капитал е активиран единствено на базата на некоректно и криминално приватизирани стратегически мощности на българската икономика и на грабителски аутсорсинг. При изчезване на условията за многоцифрени печалби, по логиката на К. Маркс, този капитал, увеличен многократно ще „се изпари” тотално от българското икономическо пространство.

И така, в преходния период българската икономика като национално **идентифициран** субект и обект, не разполага с **нищо едно стопанско предимство, било то наследено или новосъздадено, което дава на страната някаква конкурентоспособна позиция в рамките на глобалното и регионално разделение на труда.**

В последно време, засилено се прокарва идеята (лансирана също официално и от управленските органи на ЕС), че спасението на страни-членки като България е в стимулиране на процес на **„реиндустриализация“**. Да, такова понятие съществува! И не е ново. Въпросът е как ще се интерпретира? Такава алтернатива усилено се натрапва и на развиващи се страни от периферията, които са дори в много по-слаби индустриални позиции? Някои автори коректно търсят изхода единствено в „реиндустриализация на иновационна основа (платформа)“ (2). Ако е възможно обаче това!

Конкретно за България. След „цунамито“ на унищожителната **деиндустриализация** за каква реиндустриализация може да става въпрос? Или по-точно за какъв тип реиндустриализация и на каква основа да извърши подобен процес? Нашето мнение е, че при тоталното загубване на всички значими стопански предимства, един „рестарт” на националната икономика изисква не обща класическа схема на реиндустриализация, защото я няма базата, а процес на **неоиндустриализация**. Зад това понятие се крият действително иновативни подходи, стратегии и политики, които не се вписват в логиката на индустриални политики от епохата на научно-техническата революция. Става дума за управленска способност за геополитическо и геоикономическо мислене в условията на привличане на българското икономическо пространство в сложни, интензивни и понякога противоречиви регионални интеграционни процеси. С други думи, възможен е **„turn off”** (излитане от

„икономическата писта” на стопанска стагнация), но от **качествено нови позиции**, които трябва да бъдат създадени в ускорени темпове. Кой са тези стартови позиции – единствено постиженията на информационно-комуникационната революция и смели геоикономически решения. **И тава трябва да стане в рамките на дългосрочна икономическа стратегия.** Също изтъркана, повтаряна като мантра теза през прехода, но факт е, че и досега България не разполага със смислена икономическа национална стратегия, която да заложил някакви реални хоризонти за икономическо Възраждане. Всяко правителство работи на парче, в плен са на различни зависимости от вътрешно и външно естество и затова икономическите реформи са сведени до елементарни форми на имитация. Целият преход се оказва стопроцентова имитация на разнопосочни, често противоречиви, непродуктивни и както се оказва в крайна сметка, особено вредни за националните интереси занимания по реформиране. Така **преходният период** спокойно може да се квалифицира като **имитационен модел** на цялостното развитие на българската държава, икономика и политика след 1989 г. Така че, той не само не е приключил, напротив още не е стартирал истински! Доказателства: плачевните резултати в областта на демокрацията, икономиката, социалната и технологичната области, състоянието на външната ни търговия, последното място в ЕС по всички възможни показатели на ЕВРОСТАТ и непрестижни места на България в международните класации по такива показатели като правене на бизнес, конкурентоспособност, корупционни практики, икономическа свобода, бюджетна прозрачност, икономическа свобода и т.н. (3)

И така, обичаните от преходните управленци формални „причини” за това състояние, МВФ (с неговият Паричен съвет) и Европейският съюз (с неговите стратегии, политики и директиви) наред със истинските не само, че сковават националната икономическа енергия, но поради пропиляното време, вече много е трудно да се обосноват теоретически, да не говорим с практически измерения, параметри на **нов икономически модел** за развитие, който да **гарантира** постепенно излизане от сегашната перманентна депресия на българската икономика и да се осигури постъпателен икономически, технологически и социален просперитет на българската държава и на гражданите. Резултатите са ниско национално икономическо самочувствие, стигащо до стопански нихилизъм. Защото моделът на икономическото развитие на България е програмиран, поне до сега, ако не се промени нещо: модел на **икономически, социален и инфраструктурен слугинаж** на силни в икономическо отношение субекти, опериращи в глобалната и регионалните икономики – било то държави, ТНК или банкови институции. Как да си обясним бумът на моловете и офисградите в София и някои други по-големи населени места в България, банковите клонове на всеки ъгъл дори в неголеми градове и селища при не особено широк и платежоспособен пазар, „необяснимият апетит” към българската земеделска земя, вкл. от субекти, които бъркат България с Румъния. Тези факти говорят за сценарий за „някакво икономическо развитие” на България, изготвен и осъществяван от външни фактори, но и с особеното усърдие и принос на родни управляващи (и досега) и теоретици на прехода!

Може ли подобен модел да доведе до **социален (неикономически) просперитет**, който да ни доближи до средното равнище в ЕС? Възможно е, но той няма да се осигурява от родна икономика, а от „целесъобразни” финансови подаяния на ЕС, ТНК и чуждестранни банки. Според различни анализаторски институции (родни и чуждестранни) – от над сто години до около 45 години евентуално са нужни за приближаване на българина до **сегашния** социален среден стандарт на ЕС! Т.е. на

българския гражданин му се натрапва съдбата на „чакащия просяк с протегната шапка”. И един вечен „догонващ модел, известен иронично като теория на „летящите гъски”. Може и да се пусне нещо в шапката, но може и не! Зависи, от какво? Отговорите не са толкова сложни, те се реализират на практика вече четвърт век! Като се отчете и демографския колапс, то „българските просяци” по законите на биологията ще бъдат сведени до минимум! Подобен „социален модел” за развитие на България е пагубен и окончателно ще обезличи икономическата страна. Трагикомичното е, че сами усърдно работим за каузата на модела, нещо повече, платихме в режим „ex-ante”!

Сериозно преосмисляне са налага и на налаганите ни **приоритети** за икономическо развитие на България – селско стопанство, туризъм, услуги, залегнали в различни съмнителни планове и програми (планът Рън, стратегии на ЕС).

Какви са резултатите от „**приоритета**“ **селско стопанство**: от нетен износител на пресни плодове и зеленчуци се превърнахме в нетен вносител – над 80%. Небалансирано растениевъдство, в което доминират зърнени храни и технически култури, някои стимулирани и налагани с директиви от ЕС – например рапицата за производство на биогорива, на които още не е доказана икономическата и екологична ефективност. Непознато в нашата история едри латифундистки стопанства, дори със световен рекорд – над един млн. декара земя притежание от един арендатор и собственик. Директните плащания с пари на ЕС деструктуризират още повече аграрните баланси на българското земеделие. Животновъдството става все по-екзотична селскостопанска дейност, защото фуражното земеделие е почти изчезнало, а и ЕС налага такива изисквания, каквито например в Германия и други страни членки са създавани в продължение на 50 години. „Икономизацията” в селските райони, вкл. и със средства на ЕЗФРСР с не аграрни дейности на село е почти „кауза пердута“ по ред „нови“ причини, които са добре известни. Следователно, в този „преходен модел“, селското стопанство носи огромни печалби на десетина едри земевладелци и няколко стотин по-дребни. За спекулациите в този сектор да не говорим. Конкурентоспособността на българската аграрна продукция на европейския пазар е почти нулева. Затова съвсем резонно и в тази икономическа сфера също трябва да се говори за **неоаграрна стратегия**. Принципно проблемите стоят както в промишлената сфера.

Аграрно Възраждане е възможно, ако не се допусне следващ удар върху селското стопанство, подобен на този чрез механизма на „ликвидационните комисии”. Защото вече я ясно, че се подготвя тотална ликвидация на родната аграрна икономика. Освен вътрешните ни бъркотии по т.нар. аграрна политика, утвърждаваща невидан аграрен латифундизъм, окончателният удар върху родното земеделие ще бъде нанесен с постепенното редуциране на аграрните субсидии, изисквани от СТО (Световна търговска организация). Този процес е неизбежен, но може да се очаква, че с приключване на субсидиите ще приключат своята дейност и родните арендатори, собственици и фермери. Тогава нашата аграрна продукция няма никакъв шанс да стъпи на пазара на евросъюза. Ако ще се спасява нещо, то ще са интересите на селскостопанските производители в страни като Франция, Германия, Италия. Засега **периодът на лесните пари** (с мизерните ренти и директните плащания) в селското стопанство продължава. Изходът вероятно ще бъде окончателна „интернационализация“ на българската земя. Криворазбрани дебати се провеждат в управленските централни органи и още по-необмислени предложения се правят през последните месеци. Достатъчен е един дори повърхностен анализ на интересите на френските, немските, италианските, испанските и други аграрници в ЕС, за да се намери

верният отговор за истинската съдба на българското земеделие! Последствията за българското селско стопанство са същите, както за енергетиката и индустрията. Именно поради такива и много други причини, учени и експерти отдавна алармират, че Общата селскостопанска политика на ЕС се нуждае от ново преосмисляне след **приемането** (също в бъдеще и на други страни) на нови страни-членки като България, със силен аграрен потенциал, топящ се обаче в процеса на членство и активните **преговори**, които се водят в СТО за премахване на аграрните субсидии и дотации.

Какво би могло да направи в областта на селското стопанство? Засега виждаме един полезен ход: съобразявайки се с принципите на Общата селскостопанска политика на евроръководството да провеждаме по-смело умерена **национална аграрна протекция** и да се борим като страна-членка за **общностен специален механизъм** за аграрна защита на селското стопанство на страни като България, който да допълни сегашните механизми на ОСП.

Приоритетът „услуги“ като икономическа сфера е все по-малко и по-малко **„български“ приоритет**. Нито търговията, нито банково-финансовите услуги са прерогатив на български интереси и стратегически стопански дейности. Със сбърканата философия за развитие на **българския туризъм**, който се превърна в благодатно поле за „изпиране“ на присвоен роден или привлечен чужд капитал, този също натрапен ни „стратегически приоритет“ има ресурс да изхранва сезонно една малка част от вече почти половин милионната структурната безработица на България! Можем само да завиждаме на Унгария, която също е страна-членка на ЕС, също има нашите параметри като територия и население, но туризмът и дава три пъти повече приходи и е поне с 6-7 пункта по-малък принос в БВП! Лъвският пай се пада на реалния и технологичния сектор!

Енергетиката обаче си заслужава усилията да се запази като **приоритет**. Все още може да се спаси и тя да бъде наистина български икономически двигател на стопански просперитет. Но и тук, българската „политика“ е в пълен плен на добре защитавани чужди геостратегически интереси в триъгълника САЩ - Европейски съюз - Русия, при пълно игнориране на националните интереси на България.

С известна доза „отчаян“ оптимизъм, като начало за икономическо Възраждане според нашите виждания, е целесъобразна икономическа стратегия, която да има четири приоритета:

- а) развитие на не голям класически реален сектор, използващ иновативни средства за производство на основата на **малки и средни фирми с българска идентичност**
- б) развитие на стегнат **високотехнологичен сектор** от фирми с **българска идентичност**
- в) развитие на българското икономическо пространство като **междинен, кръстопътен център** от пътни, водни, морски и жп. трасета, преносни мрежи и коридори за комуникиране (пренос) на конвенционални стоки и услуги и ресурси (най-вече енергийни).
- г) развитие на икономически дейности в пространството на страната от **чуждестранен капитал** при добре обмислени, отговарящи и на българските интереси условия за неговото функциониране и премерени защитни механизми в режим „ex-ante“. Стигне ли се до защита на национални интереси в режим „ex-poste“, изходът е ясен! Поради съществуващата международна юрисдикция за защита на корпоративни инвестиционни инте-

реси, почти невъзможно е да бъдат правно отстоявани интересите на българската държава.(4) Факт е, че през преходния период този капитал изпълва съдържанието и същността на „българската национална икономика“. През следващите етапи на членство в ЕС тази характеристика ще се засилва. Или българската икономика ще става все по „небългарска“!

Тези четири приоритети, обхванати в една обща дългосрочна и балансирана национална икономическа стратегия, се предлагат от гледна точка на **основния проблем** на българската икономика – постоянният недостиг и невъзможността да се осигуряват необходимите инвестиционни ресурси. При смислена политика в тези четири направления може да се намали **инвестиционният натиск** във времето. Това от една страна.

Второто изискване, е реализиране на **стратегия за национална стопанска (секторна и продуктова) и геоекономическа диверсификация**, не противоречаща на общите интереси на ЕС. Това означава едно: преосмисляне на **пазарната стратегия** на страната с цел постигане на **нов балансов микс от продукти и услуги, в т.ч. ограничен кръг иновативни и високотехнологични**, за производството на които могат да бъдат създадени най-благоприятни вътрешни и външни условия. Така, че те постепенно да заемат конкурентни позиции и на пазара на Европейския съюз.

Ако пазарът на общността в първоначални етапи не поема български изделия в първите две направления, поради ниската им конкурентоспособност, приходите трябва да се осигуряват от **други пазарни дестинации** с по-занижени изисквания. Такива пазарни ниши има! Някои трябва да се възстановят пазарно, а не политически, като руския пазар, други да се създават на ново. В това отношение трябва да се засили регулативната роля на държавата.

След като за две десетилетия предприєдинително и пълно членство в ЕС българската икономика бе практически „стопена“, е илюзия, че решителен икономически, технологичен и социален просперитет може да се осъществи в сегашния индикативен период (2014-2020). Не е наша задача, тук да анализираме новия Договор за партньорство и новите (фактически стари) Оперативни програми. Наднационалното управление на ЕС е крайно време да разбере, че е от общ интерес, България (а и не само тя) максимално да ускори процеса на изравняване на своето икономическо, технологическо и социално равнище със средното в общността. В противен случай, замисълът, българското икономическо пространство да се превърне в **удобен, специален имагинерен икономически субект**, обслужващ по-висши геоекономически интереси, може и да се провали, **ако** се запази за дълго време ниският социален статус на българските граждани. При това икономическата и социална цена ще бъде много по-голяма! Нещо повече, не са изключени мощни социални вълнения, последвани от непредсказуеми политически последствия. Няколкостотин милиардни „спасителни“ финансови инжекции за още две-три държави страничленки като България (освен Гърция) означава финансов колапс на целия Европейски съюз!

Третият приоритет е може би най-бързият за реализиране и изисква едно усилие: национално отговорна и мъдра икономическа политика. При него най-безболезнено може да се реши проблемът с инвестирането чрез предоставяне на по-големи мажоритарни дялове на стратегическите инвеститори. Проблемът за частта

на държавната собственост в енергийни и други проекти е повече занимавка за партийни функционери. ЕС НАТО (+ военните бази) са достатъчни за гарантиране на националните интереси в мегапроекти и при по-нисък дял на собствеността! Ако това не е вярно, възниква резонно въпросът какво прави страната ни в тези регионални формирания! Но именно този приоритет се оказва най-труден за реализиране! Защо? Защото ЕС, САЩ и Русия защитават твърдо геостратегическите си икономически и политически интереси, докато стратегията на България да се „прикрепва“ към тях! Това не е държавна стратегия! Нефтепреносни мега проекти успешно се реализират между Финландия и Русия, газопреносни (Северен поток) между Германия и Русия, но се провалят в България. Една Унгария има ясна и категорична политика към Южен поток, докато България се върти в кръга на декларативните пожелания!

От гледна точка на капиталово напрежение, този приоритет е и най-изгоден за България. При умни политики, може не само да не се натовазваме капиталово, но и да инкасираме сериозни чисти приходи от транзитни такси. Да не говорим за геостратегически предимства, като „кранчетата“, които също имат своята цена, вкл. финансова! В случая с Украйна, вече няма съмнение, че по-голямата част от милиардните помощи за тази страна, освен за „демократични промени“, ще отидат за заплащане на руския природен газ, предназначен за транзитиране през Украйна за Западна Европа!

Четвъртият приоритет е още по-лесен за реализиране: изисква само едно усилие: национално отговорна политика! За такава си заслужава да плащат българските данъкоплатци. Очевидно е, че проблемът „геополитическа агентура“ (5) у нас е прехвърлил всякакви морални граници, защото непрекъснато се защитават интересите на други данъкоплатци, чийто субекти най-безнаказано и безотговорно ощетяват българските граждани и държава.

В какво се крие същинският проблем за реализиране на този четирипосочен модел за **икономическо възраждане** на България. В огромните потребности от **инвестиционен капитал и бягането от конкретни политически отговорности на управляващите**. Нито вътрешните източници: БВП или роден бизнес, нито финансови ресурси от вън – от ЕС, ПЧИ или международни банкови заеми, могат да генерират и осигурят необходимите финансови ресурси за **неоиндустриализация**. Формирането на няколко стратегически приоритети, позволява както едновременно така и по отделно да се търсят и осигуряват потребните финансови ресурси. Именно този факт налага да се провежда нова стратегическа диверсификация на **геоикономическата политика на България**. Опонентите ще кажат – а членството в ЕС?

Принципиално такъв национален подход се приближава до замисъла на План „Европа 2020“: търсене на ресурси за инвестиционен растеж, за интензивен растеж (нови технологии) и приобщаващ растеж. По данни на ИИ на БАН, в разработка преди около десет години (6), за „turn off“ в рамките на двадесетгодишен период биха били нужни около 60-70 млрд. евро. нетен капиталов ресурс. Тази цифра е актуална и понастоящем, ако се стартира такъв процес, но вече потребност от много по-голям капиталов ресурс! Източниците на финансиране на подобно развитие в основни линии са ясни: собствени средства от БВП, планираните за всеки индикативен период финансови средства за усвояване от фондовете и програмите на ЕС, ПЧИ, скромните на родния бизнес, банкови държавни заеми от глобални и регионални финансови структури (МВФ, Световната банка), частни кредити от между-

народни търговски банки. Нито един от тези източници може да се определи като като достатъчен и **стабилен** в краткосрочен, средносрочен и дългосрочен аспект! Особено в условията на криза. Затова целесъобразното усвояване на средства от финансови инструменти на ЕС, но подчинени на дългосрочна икономическа стратегия придобива изключителна **национална отговорност!**

Ресурсите на държавата, които могат да бъдат заделени например за двадесет години са ограничени, най-малкото поради две причини: нисък икономически растеж и постоянен външнотърговски дефицит. Няколкото години на относително висок икономически растеж (2003-2007 г.) бе т.нар. период на „лесните пари“. Като лесно се придобиваха, така и бързо се изпариха след дивата приватизация. Икономическата криза, която както се оценява, че е преминала в скъсен постоянен цикъл, е допълнителен фактор, който усложнява публичните финанси на страната от гледна точка на инвестиционно използване. При това във всякакъв план: текущ, средносрочен и дългосрочен. Така че, реално погледнато, освен на хартия едва ли може да се приложи действена икономическа стратегия. Да се разработи – никакъв проблем. И преди години и сега има готовност отново да се разработи грамотна и национално отговорна дългосрочна икономическа стратегия, независимо че членуваме в ЕС. Дори още по-добре, защото стратегическият външен фактор е безусловно ясен. Проблемът не е в разработчиците, а в **нелоялността на българското политическо управление към собствените си национални интереси**. Поради тази причина средствата на държавата, които се заделят за инвестиционно предназначение са скромни и в условията на членство в ЕС отиват да покрият частта, която се изисква задължително за съфинансиране по публични проекти и програми в процеса на усвояване на средства от еврофондовете. Или за плащане на членския внос в „богатия клуб на ЕС“, за отчисления от българските ДДС, акцизи, митнически и други такси в общия бюджет на евросъюза. Аналогично стои въпросът и с публичните финанси по отношение на финансиране развитие на иновативен сектор в процес на евентуална неоиндустриализация. Българската държава едно, освен че няма иновативна стратегия, не може да изпълни формулата на ЕС 2:1 (две части финансов ресурс за НИРД да дава бизнесът и една част – публичната власт). Между другото, тази формула, заложена още в Лисабонската стратегия (План 2000) и преповторена в План „Европа 2020“, също не се изпълнява в повечето страни-членки и като цяло на равнище ЕС.

На България се нужни скромни цели: да се развият не много **иновативни и високотехнологични продукти („българските Nokia“)**, но които да носят достатъчно финансови приходи от реализация на вътрешния и външни пазари. Очевидно е, че българската държава на настоящия етап няма нито средства, нито политическа воля да направи нещо съществено по въпроса. Защо? Най-вероятно поради тесногръдите интереси на управляващите и най-вече поради стриктното спазване на „външни изисквания и внушения“. И защото на **всички** управляващи през **всички** етапи е пределно ясно: ако се заделят нужните национални ресурси за подобна цел, почти нищо не би останало за личностно, партийно и корпоративно „преразпределение“?

Технологичният, особено високотехнологичният сектор е сложна материя за управление. Това е следващият проблем! Третият е, че без външна помощ не е възможно да развиваме иновативни производства. За 25 години стратегическите ни партньори направиха всичко възможно да се унищожат сериозни „кълнове“ (заводите в Правец, Стара Загора и др.), които след разумни реструктурирания можеха

да се превърнат в основа на **модел за иновативно икономическо развитие** на България. В противовес на това, с масиран чист внос на информационно-комуникационни и малко други конвенционални производствени технологии, българските фирми, граждани и публичната власт се превърнаха в елементарни „Users” (потребители). Малкото иновативни инициативи и изделия, които блеснаха на българския небосвод на бърза ръка бяха „усвоени” от чуждестранни ТНК. И все пак, ако се заложи развитие дори и на скромнен иновативен сектор, без **външен технологичен трансфер** е невъзможно да се реализира неговият старт и последващо развитие. Въпрос на геостратегически избор е как ще се действа, като се отчита членството на България в ЕС и опеката на новия стратегически партньор отвъд Океана. Последният не само охотно, но и брутално агресивно налага да приемем например съмнителни американски технологии за добив на шистов газ, пораждащи маса неясни икономически и екологически проблеми, но нито една американска фирма досега не е предложила някаква сериозна форма на икономическо сътрудничество (специализация или коопериране) за производство макар и на нещо малко, но високо технологично **българско** изделие. Малкото американски инвестиции са повече в подкрепа на демокрацията и на НПО, изпълняващи специални задачи в качеството си на „геополитическа агенатура”. В ЕС групата на водещите в технологично отношение страни-членки (Германия, Белгия, Англия, Холандия, Финландия и др.) провеждат меко казано егоистични собствени технологични политики, ползвайки при това най-много финансови ресурси от общия бюджет на ЕС. Типичен случай е закриването на няколко завода на НОКИА в Германия, производствата на които бяха изнесени (аутсорсинг) далеч на Изток. Това „технологично реструктуриране” се извърши със средства на Европейския фонд за посрещане на предизвикателствата от глобализацията. На практика този чист аутсорсинг бе платен от общия бюджет на евро-съюза, като няколко стотин милиона евро се използваха за преустройство и преквалификация на освободените немски работници. Позволяваме си да попитаме, защо поне една част не се изнесе в българското икономическо пространство? Причини срещу това сигурно има, но къде остана принципът за солидарността? ЕС не провежда политики за директно финансиране на реалния сектор на страните-членки, високотехнологичните специалисти у нас вече са кът, след като хиляди емигрираха „планово” (специални работни визи) и непланово именно в Германия и други водещи в технологично отношение страни на ЕС. Вероятно и заплащането на работната ни сила в стремежа към изравняване на цени и заплати към средното равнище в ЕС вече е по-неблагоприятно в сравнение с други страни на Изток. Да не говорим за крайно обременените административните услуги и т.н. Но независимо от това, се изсипват млрд. евро за развитие на високотехнологичния сектор. Новата Програма „Хоризонт 2020”, която се разгръща именно като иновативна, има ресурс от над 80 млрд. евро. Но нейните приоритети са така определени, че пасват идеално на технологичните цели на гореспомената група страни-членки на ЕС. Дори и да е пресилената тази оценка, си задаваме въпроса за какви конкретни иновативни цели могат да се използват средства от тази програма в България: създаване на информационни центрове, на формализирани технологични паркове (също с информационно-консултативна насоченост) и други проекти от подобен род? Полезно, но без конкретика за създаване на високотехнологични малки и средни фирми и на високотехнологични продукти, от които да се печели на вътрешния и на външните пазари. Поради сложните и забавени процедури българските фирми се отказват дори и от спечелени проекти за конвенционални технологии.

Има ли изход? Да, но повече като надежда и отново зависи от геополитическото и геоикономическо мислене на управляващите. А то определено е техен дефицит! Става въпрос за **стратегическа геоикономическа иновативна диверсификация** на българската външноикономическа политика. Тя трябва да разкрива и други стратегически партньори в областта на иновациите и високите технологии – Япония, Китай, азиатските „тигри“, защо не и Русия. **Второ**, инициативи за създаване на **инструменти за протекции** за технологични продукти, особено за пазара на ЕС. Става въпрос за **конкретен евросъюзен механизъм за защита на иновативни производства** в страни като България. Наивно е да се приеме, че може да се предоставят преференции само на отделна страна-членка от ранга на България. България не е Великобритания? Затова трябва да се използват механизмите в общността за съгласувани и координирани действия между страни членки със сходни интереси. В противен случай, шансовете да се развиват такива производства в нашата страна са почти нулеви. И **трето**, иновативната политика трябва да е обвързана с привличане и осигуряване на необходимия рисков финансов ресурс. Също нерешен въпрос от гледна точка на условията в България и незаинтересоваността на ЕС, освен с политически декларации и директиви. По схемите на лобирането, което е регламентирано официално в ЕС се разработват десетки директиви в областта на иновациите в полза на определени бизнес субекти в общността. От тях, нито един от България!

Следователно, технологичният аспект на икономическия просперитет е възможен, но изисква отговорна национална и геоикономическа политика за привличане на високотехнологично ноу-хау и поддържащия го рисков финансов ресурс. Самата държава е маломощна от гледна точка на осигуряване на инвестиционен и рисков капитал! В този смисъл и в духа на гореизложеното защитаваме тезата за неоиндустриализация, не за ре индустриализация. Последната е може би новият капан българската икономика да изчезне завинаги в икономическото небитие.

Литература:

- [1.] Г. Маринов. Икономическият преход в задънена улица. Сп. Български икономически преглед, кн. 1, 2013 г.
- [2.] Н. Стефанов. България пред предизвикателствата на глобалната криза. Сп. Български икономически преглед, кн.1, 2013 г.
- [3.] България в международните класации. Изд. ИПИ, 2013 г.
- [4.] Г. Маринов, В. Сарлов. Международен инвестиционен арбитраж и предизвикателствата пред България. Сп. „Геополитика”, Брой 4, 2013 г.
- [5.] Г. Маринов. Феноменът „геополитическа агетнура”. Сп. Геополитика, кн.4, 2011 г.
- [6.] Стратегия за догонващо икономическо развитие на България до 2020 година. Изд. БАН, 2003 г.